

SEMINARI DE TARDOR 2001

Societat Catalana de Pedagogia

El seminari de tardor de la Societat Catalana de Pedagogia va començar puntualment el proppassat 25 d'octubre. A les cinc de la tarda d'un dijous feiner es van aplegar a la sala Nicolau d'Olwer de l'Institut d'Estudis Catalans prop d'una cinquantena de professionals docents, pedagogs i també alguns estudiants interessats en el tema proposat: *Repensar la pedagogia, avui*. Un tema obert, aparentment imprecís i poc compromès, però que va acomplir el seu objectiu inicial: reprendre el debat i les activitats de la societat; i, també, va superar en escriure l'objectiu inicial atès l'alt nombre de comunicacions, la diversitat de temes esbossats i el consens comú respecte a les posicions més rellevants presentades.

El nombre total de comunicacions escrites van ser vint-i-vuit, de les quals setze es van presentar en les quatre sessions del seminari. Totes elles seran publicades d'immediat, dins d'aquest any, incloses en el volum que amb el mateix títol, *Repensar la pedagogia, avui* aplega en primer lloc les trenta quatre col·laboracions d'encàrrec, amb la finalitat de mostrar una panoràmica de la pedagogia actual a les terres de parla catalana, on es tracten els temes més significatius que demanen ser repensats per respondre les necessitats i els reptes del segle que anem vivint. Honestament, hem d'admetre que de moment solament es reflecteix l'àmbit territorial de Catalunya i que esperem que, efectivament, hi puguin participar col·legues i amics del País Valencià, de ses Illes Balears, de la Catalunya del Nord i de la més oriental terra catalana, l'Alguer. Hem començat a pensar que en un futur proper es podria fer el seminari de tardor des de diferents seus amb teleconferència directa, però això demana molta preparació.

1. PRIMERA SESSIÓ: PENSAR L'EDUCACIÓ (17.05 h-18.55 h)

Coordina la sessió M. Teixidó, que emmarcà el seminari de tardor en la represa de les activitats de la Societat Catalana de Pedagogia. Agraï l'acollida, el suport i els serveis de l'IEC com a institució acadèmica oberta a tots els estudiosos de les terres de parla catalana.

Presentà el sentit del seminari *Repensar la pedagogia, avui*. Els professionals i els estudiosos actuen des de perspectives diferents, però aquestes perspectives s'han de veure com a complementàries. Uns *pensen l'educació*, la fonamenten en el coneixement de les diverses ciències i filosofies, i potser també pensen sistemes d'intervenció lluny dels escenaris de l'educació. Els mestres i els professors o els educadors socials són la gran majoria que desenvolupen la seva *pràctica pedagògica* responnent a les necessitats i les possibilitats, a vegades poc coneixedors dels estudis i les investigacions. El tercer angle o punt de vista és el dels que prenen les *decisions en el sistema educatiu*, per tal de garantir l'educació necessària a la societat. A vegades, sembla que hi ha massa distància entre el pensar, la pràctica i les decisions. Això ho veiem en tot, potser el més immediat és el repte de fer una educació per a la societat catalana actual, que ha d'acollir i integrar fills de treballadors migrants i infants procedents d'altres cultures amb d'altres significats. En relació amb això, M. Teixidó féu esment de l'observació que minuts abans havia fet quan sortien els infants del CEIP Milà i Fontanals, proper a la seu de l'IEC. La diversitat de color de pell, de formes de vestir i llengües demana dissenyar una alternativa d'educació per a tots, que els permeti arrelar al país conjugant alhora la igualtat i la diversitat.

El professor P. Darder va obrir la sessió, com a ponent, amb el paper que tenen les emocions en l'educació. És un tema que cal estudiar en profunditat, no és una moda. Nombrosos científics han fet aportacions en els darrers anys des de la psiquiatria, la psicologia o des de la psicoteràpia. L'estudi de casos ha permès una considerable profunditat i la neurociència ha pogut localitzar les emocions al cervell i mostrar-ne evidències positives. L'educació ha d'atendre de manera integral el pensament, l'emoció i l'acció. Hem d'estar contents de les aportacions de la ciència —digué—, no dels nostres comportaments i institucions. Això s'ha d'incorporar a la formació inicial i permanent del professorat.

El professor O. Fullat va abordar, en pocs minuts, l'educació del possible, constatant el descontentament o la insatisfacció que acompanya l'educació enfront la satisfacció que acompanya les produccions de les ciències o les tecnologies. *In-satis-facere*: no prou fet. L'educació és sempre una acció inacabada. És la insatisfacció la que mou novament a l'acció, això sí, si no caiem en l'error d'instal·lar-nos en la insatisfacció. Després de cada insatisfacció, una nova espe-

rança, una nova projecció, una nova realització; i, davant la insatisfacció, tornar a començar. No és una condemna com la de Sísif, sinó un destí com el d'Abraham. La utopia necessària que mai té lloc ni temps.

El psicopedagog J. M. Ferran va tractar la investigació-acció educativa. Pensar l'educació vol dir situar-se en l'acció educativa, valorar-la i aportar-ne noves iniciatives. Subratllà la interacció entre l'educació i la cultura, la integració de l'educació en projectes educatius comunitaris, la potenciació dels museus i les visites culturals. Proposà, també, la creació del decisiòleg, que pot facilitar la presa de decisions en el voluntariat social.

La professora C. Romia demanà revisar l'educació rebuda massa situada en el món abstracte i de les idees. Assenyala la necessitat de recuperar la pedagogia de la pregunta-resposta. Implícitament, encara s'espera l'obediència com a primera resposta a l'educació, però aquesta ja no és una virtut. El conflicte és present en l'acció humana i cal veure que és un recurs educatiu. Alhora que s'ensenya a aprendre, s'ha també d'ensenyar a desaprendre ja que el coneixement és provisional.

La psicopedagoga J. Massip assenyala la rigidesa de la institució escolar i la incapacitat de donar resposta a un tipus d'alumnat actual molt diferent del d'anys enrere. El professorat ha d'ésser capaç de prendre decisions en un marc de treball en equip i de cooperació. La concepció de l'avaluació centrada en el procés modifica considerablement el perfil professional del docent. Conèixer bé els alumnes i que aquests se sentin acollits i valorats pel professor, és un altre tret definitori d'aquest nou perfil de docent.

El professor J. Giró va introduir el tema de l'educació religiosa. Va partir d'una constatació de la multiplicitat de formes de creença que fa el sociòleg J. Estruch, expert en l'estudi del comportament religiós. Va observar que els fenòmens religiosos no es poden recloure a l'àmbit estricte de la privacitat. Les classes de religió s'han de replantejar en l'ensenyament secundari. Demanà la presència acadèmica de la teologia i els estudis sobre la religió. És un debat que s'ha d'emprendre en profunditat.

La professora O. Defis se centrà en l'educació infantil i en la conveniència de reformular la pedagogia amb els infants d'avui dia. Això s'ha iniciat amb grups de mestres que revisen la seva acció professional, posen en comú i analitzen les experiències diàries en relació amb les necessitats concretes dels infants segons els seus entorns familiars, els recursos disponibles i les identitats culturals.

2. SEGONA SESSIÓ. LA PRÀCTICA PEDAGÒGICA (19.15 h - 21 h)

J. Mallart coordinà la segona sessió. Comunicà que estava en marxa la publicació d'un volum que, amb el títol *Repensar la pedagogia, avui*, incloïa un sèrie d'articles d'encàrrec, entre ells els tres ponents del seminari de tardor. En aquest volum s'inclouen, també, totes les comunicacions presentades al seminari de tardor i, d'aquesta manera, tothom pot conèixer amb detall els temes que més li interessin.

El director d'IES, i ara inspector, J. Alsinet obrí la segona sessió com a ponent. D'entrada, canvià el títol suggerit *La pràctica pedagògica per Les pràctiques pedagògiques*. Des de la seva experiència directa i de supervisió de centres, explicà que no hi ha una pedagogia, sinó una sèrie de pràctiques i actuacions que en conjunt van fent la reforma educativa. Advertí que el desplegament del currículum o els llibres de text no són en ells mateixos suports d'una bona pràctica pedagògica. L'aportació més clara a l'educació secundària és el crèdit de síntesi: exigeix un reajustament del professor especialista cap a una actuació més interdisciplinària i, per tant, cap a una orientació constructivista i cultural. L'avaluació dels alumnes d'educació secundària progressa, va essent menys sancionadora. A l'educació primària, s'està en condicions d'evolució cap a un model de gestió a l'aula que permet l'autoregulació dels alumnes. Els docents han de fer ús habitual de les noves tecnologies de la informació.

El professor P. Marquès parlà d'Internet a l'aula. Partí de l'evidència que els alumnes van per davant dels professors: si avui duen telèfon mòbil, aviat duran un mòbil amb accés a Internet que podran activar en qualsevol moment a l'aula, sense que el professor se'n adoni. Cada professor tindrà una pàgina web i els alumnes hi hauran d'accedir per preparar la classe. Ja, avui dia, l'aula amb Internet ha d'estar oberta en un ampli horari i pot compensar la desigualtat dels qui encara no disposen d'aquests mitjans.

3. COL·LOQUI ENTRE ELS ASSISTENTS

El professor Gonzàlez Agàpito preguntà si no hi havia un excés d'idealització d'Internet i les noves tecnologies de la informació. El psicopedagog J. M. Ferran reafirmà la necessitat d'una pedagogia cultural que incorpori les noves tecnologies. L'inspector i professor M. Teixidó observà que avancen més els mitjans tecnològics que les iniciatives pedagògiques. Els mitjans i les tecnologies aporten informació o ficció, però no es converteixen en coneixement sense l'adequada formació. Correspon als pedagogs pensar propostes d'utilitza-

ció de les noves tecnologies amb finalitats educatives, és a dir, d'aprenentatge. L'educació es basa en processos i no en productes. Mentre el món productiu vol les tecnologies per reduir costos de procés, l'educació les vol per enriquir els processos. Formulà un principi pedagògic: per a cada objectiu d'aprenentatge, el mitjà més simple per tal que l'aprenentatge sigui més gran —si el mitjà és sofisticat, el desenvolupament d'aprenentatge és menor.

La professora P. Benejam mostrà la seva enèrgica discrepància amb l'afirmació del professor O. Fullat: l'humà és un animal insatisfet. Defensà, amb entusiasme, la satisfacció de ser professor i afirmà que cal ensenyar amb alegria. «Falta alegria a l'educació», digué. Es lamentà que sovint molts dels bons docents deixaven l'aula per assumir responsabilitats superiors, perquè és l'única promoció professional que se'ls ofereix. Demanà que la promoció es pogués fer seguint la docència directa i que els qui fan funcions directives i de gestió haguessin de retornar a la docència periòdicament.

4. TERCERA SESSIÓ. LES DECISIONS EN EL SISTEMA EDUCATIU (17.10 h-19.25 h)

Coordinà la sessió M. Teixidó, que ressenyà les sessions anteriors per enllaçar amb les decisions en el sistema educatiu per al conjunt dels ciutadans com a garantia del dret a l'educació. Hi ha decisions importants que han de permetre articular antinòmies com excel·lència; equitativitat i uniformitat; diversitat i prescripció; i autonomia. Les decisions clau les inicia el poder polític a partir de la legitimitat democràtica, les desenvolupa la direcció superior del Departament d'Ensenyament i es concreten amb la direcció de cada unitat: el centre docent. Fins on s'han de prendre decisions políticament i administrativament, per a tots? Fins on ha d'arribar l'autonomia de cada centre? Fins on s'ha de considerar el pensament els filòsofs, els científics, els intel·lectuals, etc.?

La inspectora M. Muset, que ha tingut responsabilitats superiors a l'Administració educativa, obrí la sessió com a ponent. Féu una ressenya descriptiva de l'autonomia del sistema educatiu a Catalunya des de l'any 1981. Assenyalà els canvis en els centres —concepte d'educació i model d'escola—, de sistema —llengua catalana, òrgans col·legiats, increment de recursos humans, lleugera autonomia de gestió, modificació del currículum escolar, serveis i programes educatius—; d'administració —consells comarcals, administracions locals, etc.—. Parlà de les lleis del sistema educatiu: LODE, LOGSE, LOPEGCD i l'anunciada Llei de qualitat de l'educació; i, també, de dues característiques noves: la disminució de la població que s'ha d'escolaritzar i l'increment de la immigració d'altres cultures.

Centrà les quatre grans decisions:

a) *Bases del sistema.* La situació actual es caracteritza per molta normativa nova, un caràcter progressista, però en canvi hi ha reglamentarisme i contradicció entre la norma i la intenció inicial amb què s'ha fet.

b) *Gestió i administració dels recursos.* L'increment de recursos ha estat continu i elevat; la immigració forània és imprevisible; es manté la subjecció de l'educació al sistema funcional de recursos humans; es tracta uniformement tot el personal que, de fet, no és igual; control uniforme dels serveis amb perjudici de l'adequació a les necessitats properes.

c) *Supervisió, avaluació i control del sistema.* S'han generalitzat plans i memòries anuals. S'estén la cultura d'avaluació de centres i l'avaluació externa. El control social s'ha introduït. La supervisió posa el paper assessor per sobre del paper controlador.

d) *Foment de la qualitat.* L'Administració ha de fomentar, que no és el mateix que controlar-ho tot.

Perspectives de futur. L'OCDE proposa que es facilitin recursos, es donin normes per garantir els drets i la supervisió dels resultats. L'Administració, però, ha de ser subsidiària. Les línies de futur són: descentralització en les administracions locals i els centres; autonomia real en el personal i en l'economia; assignació singularitzada de recursos als centres; serveis educatius menys controlats i més ajustats a les demandes.

La professora M. Boix presentà l'actualitat d'una investigació de l'any 1992 relativa als grups d'interès i a la presa de decisions. Observà que hi ha hagut canvis socials, però no polítics; que els instruments de participació no han aconseguit involucrar els ciutadans individuals. La investigació sobre grups d'interès partia de la resposta a les preguntes: Qui som? Què fem? Amb qui ens relacionem? Ara hi caldria afegir: Com ha participat el grup d'interès?

El director de l'IES Estruch Tobella va desaprovar l'actual model de direcció de tipus autogestor, iniciat a Portugal i a Espanya el 1974, que vinculà al maig de 1968. La rectificació de la LOPEGCD no ha estat suficient segons el seu criteri. És un model no professional i si és democràtic, ho és com qualsevol altre d'Europa. No es resolen els problemes i l'autonomia sense control duu a abusos.

El tècnic municipal Garcia de la Barrera va pronunciar-se per la necessitat d'un model d'escola a la ciutat de Barcelona. Digué que les necessitats s'han de preveure segons la població dels barris. Féu esment de les escoles Prisma de Rotterdam, com un model ben integrat. El model d'escola ha de respondre a condicionants socials: els canvis en la família tradicional, el creixement expo-

nencial de la immigració i la societat del coneixement. Els eixos per definir-lo són la fonamentació en valors, les noves tecnologies i la creativitat.

L'inspector J. Viñas va reprendre el tema de la direcció dels centres. Davant del dilema entre el model electiu i el model professional de direcció, demanà un model integrador d'ambdós: orientat a la gestió, fomentador de la participació i el lideratge del centre al costat d'altres lideratges. No cal, en canvi, que sigui expert en tot, en totes les àrees docents. Cal garantir una formació inicial amb un alt contingut pedagògic i el posterior control tècnic sobre la funció sempre vinculada al context del centre. Garantida la formació i el control, la direcció ha d'ésser elegida per tot el centre, no sols pel claustre, amb un programa de direcció.

5. QUARTA SESSIÓ. PRESENTACIÓ DE COMUNICACIONS (19.40 h-21.00 h)

J. Mallart coordinà la sessió amb què donà màxima entrada a la presentació de comunicacions i, ajustant el temps, tots els comunicants presents van poder ser escoltats:

J. López Catalán, sobre les possibilitats educatives del multimèdia.

O. Martínez Àlvarez, que es va referir a la ciutat museu.

N. Rajadell, que abordà la implicació professional dels pedagogs.

R. de la Arada, que va donar testimoni d'una dècada docent en clau de gènere.

La professora M. Izquierdo presentà indicadors de qualitat en l'ensenyament de les ciències. Constatà els problemes: falta de temps, separació entre ciència i tecnologia, i l'obsessiva prioritització de les matèries instrumentals. Assenyala els canvis necessaris en l'enfocament: les activitats preferents al llibre de text; els equips de professors i no el professor individual; passar de l'experimentació al llenguatge científic; no centrar-se en afirmacions i sí en la manera de pensar; tenir present el model de ciència que es dóna; relacionar les activitats científiques amb les activitats escolars; i pensar en el currículum transversal ciència-tecnologia-societat. Desenvolupar un nou estil d'avaluació.

6. CLOENDA

El professor González Agàpito, membre numerari de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'IEC, va procedir a la cloenda de l'acte. Valorà la quan-

titat i la diversitat d'aportacions, el clima general de consens i la tasca organitzadora de la comissió gestora de la SCP per reprendre les activitats. Digué que totes les comunicacions s'editarien i estarien a disposició dels associats, dels inscrits al seminari de tardor i d'altres que hi poguessin tenir interès. Finalment, va agrair els serveis que l'IEC havia posat a disposició per a les jornades.

7. PENSAMENTS PER DISCUTIR I SEGUIR CONSTRUINT

El temps es va cobrir amb intervencions. Van ser molts els que, en deu o dotze minuts, van situar línies d'acció pedagògica o van palesar carències sobre les quals cal incidir. És evident que els organitzadors volien que hi hagués més temps de diàleg; però, malgrat el poc temps, el diàleg hi va ser. En primer lloc, perquè costa poc copsar un clima general de consens. En segon lloc, perquè els descansos entre les sessions es van aprofitar per activar el diàleg en grups espontanis. En tercer lloc, perquè es van poder escoltar punts de vista que reforçaven allò que s'havia dit i suggerien que la SCP havia de canalitzar determinades iniciatives a la direcció superior del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Tant és així que la majoria dels assistents no va ni sortir a fer un cafè o un refresc entre les sessions. Aquest fet ens duu a una autocrítica dels organitzadors: cal preveure que es pugui prendre un cafè, aigua o un suc de fruita sense haver de sortir i trencar un diàleg interessant i franc.

No podem prendre conclusions. No ho vam fer de manera formal. Tot plegat, el seminari de tardor era un tast de l'edició d'un volum que, un cop publicat, ha d'arribar a tots els socis i els participants. Cadascú farà una lectura selectiva d'allò que més li pugui interessar. Hi recollirem els comentaris, els suggeriments i les propostes conclusives o d'acció que es presentin. Les podem donar a conèixer en el butlletí que hem de reprendre o bé en un anuari. La SCP ha d'estar activa. Cal repensar la pedagogia col·lectivament, perquè cal respondre els nous reptes. La SCP ha d'estar activa per poder posicionar-se, des de Catalunya, sobre projectes de regulació de l'ensenyament ja anunciats.

No hi pot faltar un dictamen acadèmic des d'un país que ja fa més d'un segle que malda per la renovació pedagògica de l'ensenyament i per una institució escolar catalana en llengua, continguts i actitud. La llengua de Catalunya ho ha de ser de tots, dels qui hi han nascut i dels qui hi han vingut i aporten percepcions, representacions i costums diversos que s'integren a una cultura viva i evolutiva. Els continguts de la primera experiència són els de la terra on es viu, per així poder entendre tota la diversitat d'experiències i sentits del món, i aprendre aquells continguts de ciència que han esdevingut universals pel criteri d'evidèn-

cia. L'actitud parteix de la consciència de la pròpia identitat, irrepètible, però oberta al coneixement d'altres identitats i disposada a superar les intoleràncies que, fruit de la inseguretat o la voluntat de domini, reapareixen constantment.

Una escola catalana en llengua, continguts i actitud, és una fita que no podem assolir, malgrat l'acció institucional del govern de Catalunya en els darrers vint anys i malgrat els evidents esforços de tants mestres i professors, dels nascuts aquí i, també, dels que han vingut de fora que, per això, mereixen un doble reconeixement. L'educació escolar que avui dia reben els nostres infants i joves encara està lluny de l'educació de qualitat que necessitem, volem i, de fet, podem gaudir. En efecte, amb el coneixement disponible, la dedicació humana de tants professionals, els recursos emprats i les institucions de govern, estem convençuts que podem oferir una educació que respongui a les aspiracions dels ciutadans. No podem caure en el desànim i hem de superar els entrebancs amb la nostra acció pensada, decidida i cooperativa.

Els qui voluntàriament ens hem associat a la SCP podem contribuir a escampar aquesta boira de desànim actual que alguns suporten com a inexorable i d'altres alimenten interessadament.